

גיטין סג

משה שווערד

1. ספר דבר יעקב

ג הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא וכו' – יוצא למסקנה שבעיא לא אפשטא אם אדיבורא דשליח סמיך או דמשלח. ונ"מ לענין גט היכא שהאשה אמרה שיהיה שליח קבלה והוא אמר שליח הולכה.

ולדינא כתבו הטור ושו"ע [אה"ע סימן קמ"ט] שהוי ספק, ואם הגיע הגט ליד שליח ולא לידה הוי ספק מגורשת, ואם הגיע לידה ודאי מגורשת. [וכ"כ הקרבן נתנאל אות ב' בביאור שיטת הרא"ש].

והרמב"ם [גירושין ו"ב] כתב אם הגיע הגט לידה מגורשת. ומקשה הלח"מ למה לא מזכיר שקודם שהגיע לידה היא ספק מגורשת, ונדחק שזה כוונת הרמב"ם.

המאירי [כאן וב"מ עו.] והחת"ס [ד"ה בשלמא] לומדים שהרמב"ם פסק בודאי דסמיכין אדיבורא דשליח, ואף קודם שבא לידה אינו ספק.

2. דף על הדף גיטין דף סג עמוד א

בגמ': אלא הכא משום דעקרי' שליח לשליחותי' לגמרי הוא וכו'.

בשו"ת פני יהושע (אבהע"ז ח"ב סי' פה) דן במי שקיבל עליו מינוי שליחות להוליך הגט. ובאמצע הדרך הקפיד על סכום הדמים שניתן לו עבור השליחות, וחזר בו מהשליחות בפה מלא, דבמחשבה אינו כלום דדברים שבלב אינו כלום, ואח"כ נמלך ונתרצה להמשיך השליחות, האם נתבטלה השליחות בחזרתו, וצריך מינוי שליחות חדש. או לא, דהשליחות קיימא ועומדת גם כשחזר בו השליח, דלאו ברצון השליח תליא מלתא לבטל השליחות, וכשירצה השליח יכול להמשיך שליחותו.

וכתב הפנ"י לדייק מדברי רש"י שפירש דעקרי' שליח לשליחותו דמעיקרא לא קיבל עליו להיות שליח לבעל להוליך, וכן בפ' האומנין כתב דמעיקרא כשניתן לו הגט אינו שליח שניתן לגירושין. מוכח דדוקא משום שכשניתן הגט לידו לא בתורת שליח קיבלו, לכן אינו יכול ליתנו לה. אבל בלא"ה כשר, דהיינו דוקא הכא שבתחילת השליחות כשניתן הגט לידו, לא נתרצה לקבל עליו השליחות, לא מועיל מה שנמלך אח"כ ליתנו לה כיון דהשליחות מתחילה לא חלה כלל בע"כ, אבל היכא שחזר בו אחר שכבר נתמנה, וחלה השליחות, אין בכוחו לבטלה, ולכן מדגיש רש"י דמעיקרא לא קבל עליו להיות שליח.

והעונג יו"ט (סי' קמ"ו) דוחה דבריו, דבאמת ה"ה כשחזר אח"כ ג"כ בטלה השליחות ועקר לשליחותיה, ובעי מינוי חדש, ומה שהדגיש רש"י כשניתן הגט לידו. משום דקודם לכן חשיב שעדיין לא התחילה השליחות, וחזרה מהשליחות שייך דוקא לאחר שכבר התחילה השליחות, וכהא דהאומר כל השומע את קולי יתן גט לאשתי, דבודאי אם עבר שם אדם והחליט שאינו רוצה לקבל עליו שליחות זו, ולבסוף נמלך ובא לכתוב וליתן גט, בודאי אין בזה חסרון דעקרי' לשליחותיה כיון שעדיין לא התחילה שליחותו, דהשליחות מתחיל כשניתן הגט בידו.

והוסיף בזה הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א:

אמנם היכא שהי' שוטה בשעה שמינהו הבעל. או שלא הסכים באותה שעה, בודאי גם לדברי העונג יו"ט פסול, ולא די במה שהסכים והי' ראוי לשליחות כשבא הגט לידו, ואע"פ שתחילת השליחות היא בשעה שבא הגט לידו, מ"מ אמירת המינוי לחש"ו, או למי שאינו מסכים, אינו מינוי כלל. ודוקא באמירת כל השומע קולי וכו' שזהו מינוי כללי סובר העונג יו"ט שמועיל גם למי שלא נתרצה באותה שעה. אבל אמירה פרטית בלא שהשליח מתרצה איננה כלום, דאמירה לפסול או למי שאינו מתרצה היא דברים בטלים.

ואמנם נראה דזהו דוקא בשליחות להולכה, דבמה שהוא שליח כל שעדיין אין הגט בידו, ולכן אין חזרתו חזרה כדברי העויו"ט. אבל בשליח קבלה הרי תיכף משעה שמינתה אותו להיות שליח נעשה ידיו כידה וכבר חלה השליחות עליו ושפיר יכול לחזור בו. וכן לדעת הרמב"ם דהאשה עושה שליח הבאה הרי תיכף נעשית ידו כידה, וחלה עליו השליחות.

מת לפני שהגט בא לידה, ואם הגט לא יבוא לידה אינה מגורשת.

הקה"ח [סימן קכה-ג] מביא שיטת הרמ"ה שהני תנאי ואינה מגורשת אא"כ הגט בא לידה. וכן לומדים הקה"ח והלח"מ [עבדים ו-א] בשיטת הרמב"ם שכתב לגבי זכו ותנו שטר שיחרור לעבדי, דאינו משוחרר עד שהשטר יבוא לידו. וגם אם האדון מת לא יתנו לעבד לאחר מיתתו, דמיחזי כגט לאחר מיתה, ולכן אמרו רבנן שלא יתנו לו, וממילא התנאי לא התקיים ואינו משוחרר כלל. ולפי הרשב"א אף אם הבעל מת יכול השליח לתת הגט אחר מיתה ואז יחול למפרע.

והנה הרשב"א לומד שהולך ותן דבר אחד, אבל הר"ן והריטב"א כתב שאו הולך או תן קאמר, ומביאים דכן מבואר בירושלמי.

וכתבו התורת גיטין [סימן קמ-ז] והחת"ס שדוקא בגט איכא תנאי, דלמה לו לומר תן לה או זכי לה, כיון שמגורשת בלי שיבוא לידה, אלא אמר כן כדי לעשות תנאי, אבל במתנה אם יאמר תן לה או זכי לה אין ראייה שכונתו לתנאי, אלא כונתו שיתן לידה כדי שתוכל להשתמש במתנה.

י] והוא אומר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור - הרשב"א מסתפק כשאמר הולך ותן [והולך כזכי], האם הוא זוכיה ממש ומגורשת אף אם הגט אף פעם לא בא לידה, ומה שאמר תן לה הכוונה אם תרצה תן לה, או דהוי כזכיה לענין שאינו יכול לחזור, מיהו כיון שאמר ותן לה, עשה תנאי שצריך להוליד וליתן לה, וכשיבוא הגט לידה מגורשת למפרע, ואפי' הבעל

ו] הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר - לכאורה צ"ב כיון שאינו חוזר וא"כ זכה המלוה במעות, למה הלוח נשאר חייב באחריות.

הש"ך [סימן קכה-ח] מביא תשובת ר"ש כהן שכתב שהלוה חייב רק באחריות של גניבה ואבידה ולא באונסין, כיון שהמלוה זכה במעות, וחייב גניבה ואבידה הוי כמו שואל לאחר זמן השאלה, שחייב כשומר שכר הואיל ומקודם נהנה מהחפץ [כדאיתא בב"מ פא.]. [הש"ך חולק וסובר שחייב אף באונסין, משום שאכתי רמי עליה חיוב אונסין דלוה, דמלוה להוצאה ניתנה וכל זמן שהמעות לא באו ליד המלוה אכתי איכא חוב על הלוה, ומש"ה חייב באונסין.

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב התם ספק ממונא לקולא, הכא ספק איסורא לחומרא. / פרש"י ספק ממונא לקולא והמוציא מחבירו ירו על התחתונה לפיכך אינו חוזר. / כתב הריטב"א דזה דוקא בפרעון החוב או פקדון, דלפרעון קיימא, לכן אמרי' המוציא מחבירו, אבל כמתנה מוקמינן אחזקת מרא קמא. / וכ"כ הרשב"א דבמתנה הוא נותן במתינות ונמלך וחוזר ונמלך אם ליתן, וא"כ הגט כמתנה שהוא חושב הרבה עד שיתן, ולא כפריעת חוב ופקדון. / ועי' בפנ"י דמשמע מרש"י דהשליח מיקרי מוחזק, משום שהוא כתופס לבע"ח, משא"כ כמתנה לא שייך לומר כן, ולא מיקרי השליח מוחזק, דבחזקת מרא קמא קאי, ולפי"ז י"ל דהא דאיפסק הלכתא לעיל (יד:) במתנה דלאו כזכי, היינו משום דספיקא לקולא. ובתשו' באר יצחק (אהע"ז סי' טו) כתב, דאע"ג דגם בפקדון ופריעת חוב איכא חזקת מרא קמא, מ"מ הוא חזקה העשויה להשתנות דאינה חזקה וכמש"כ הטור"ז (יו"ד סי' שצז סק"ב). ובענין חזקה

6. ספר דבר יעקב

זו התם ספק ממונא לקולא – פירש"י והמוציא מחבירו עליו הראיה. לכאורה קשה כיון שהמשלח חזר בו והכסף ביד השליח, א"כ אין כאן מוחזק, וא"כ נחזיר הכסף למשלח שהוא המרא קמא. [וגם לפי מש"כ מל"מ [שכירות ז-ב] ורע"א [תשובה לז] בשיטת הרשב"ם [בתוס' ב"ב לב:] שלא מוקמינן בחזקת מרא קמא בספיקא דדינא, אכתי קשה דנעשה יחלוקין]. מבארים הפנ"י ומרומי שדה השליח הוי תופס לבע"ח, וכיון שמהני תפיסתו לבע"ח אין המשלח יכול לחזור בו.

7. דף על הדף גיטין דף סג עמוד ב

בגמ': ספק ממונא לקולא.

בפרדס יוסף (בראשית בהערה) הובא בשם האדמו"ר מסקאלוב שתירץ על פי יסוד זה את קושית התוספות במסכת סוכה (ל, א ד"ה משום), דלמה לי פסוק בסוכה 'לכם' למעט את הגזול, תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה.

ברם לפי יסוד זה דספק ממון לקולא מיושב שפיר, שהפסוק נצרך לאופן שהוא ספק גזול, שמצד הדין ספק ממון לקולא וצריך להישאר אצל הנתבע, אמנם התובע יכול לומר, גם אצלי הוא ספק, והעשה של המצוה ידחה את הלאו של איסור גזל, ואחר המצוה נהפך הוא לנתבע, ואם כן ישאר בידו משום ספק ממון לקולא, לכך צריך את הפסוק של 'לכם', שחפץ המצוה צריך להיות שלכם בודאי ולא מספק, ושלא מפני המצוה יהא שלכם.

8. גרש ירחים מסכת גיטין דף סג עמוד ב

מיהו קשה כיון דספיקא הוא לדעת הפוסקים דמהני תפיסה, אם כן למה לא יוכל השליח להחזיר למשלח, דכיון דלא זכה למקבל רק מספיקא, אם כן למחר כשיתפוס משל השליח, יפסיד השליח, ומה לו לשליח ליכנס בהפסד, ולהתעבר על ריב לא לו, לכן לעיל בספיקא מה שירצה השליח יעשה, והרשות בידו, אבל לא שיתחייב השליח באחריות, שלמי שיחזיר יתפוס זה כשנגדו מספיקא.

לכן אפשר לומר, דבכי האי גונא באמת יכול השליח לעשות כרצונו, רק בחוב ופקדון אין יכול להחזיר למשלח, שהרי אינו ירא מתפיסת המשלח, שהרי באמת היא חייב, ואם כן אתי שפיר במתנה הולך לאו כזכי, ומה שירצה השליח יעשה, דאינו מחוייב ליכנס באחריות:

(כה) תו קשיא לי, אם כן בכל ספיקא דדינא נימא דכל מי שיש לו מעות של המוחזק, יכול לתפוס בשביל זה, ועיין בש"ך (סוף סימן עה ס"ק פג) ותומים סוף סימן ע"ה (ס"ק כד) משמע בפשיטות דהאחר אין יכול לתפוס בלא הרשאה, או שקנה החוב ובברי, אבל בשמא איך יתפוס בשביל אחר.

ויש לחלק דבעלמא כיון שנתחייב בודאי אין יכול להחזיק בשביל אחר, שהרי נתחייב בהשבה למי שחייב לו, אבל הכא שנתן לו שלא להחזירם, רק לפלוני, בהא שפיר יכול לתפוס גם מספיקא בשביל אותו פלוני ששלחם לו, ודוק היטב וצ"ע. ועיין מה שכתבתי בפירש"י בסמוך:

9. ספר דבר יעקב

ח' מ"ט דרב איבעית אימא משום בזיון דבעל
אב"א משום חצרה הבא לאחר מכן – למ"ד משום
חצרה הבא לאחר מכן בודאי הוי תקנה דרבנן.

ולמ"ד משום בזיון הבעל מסתפק הרמב"ן האם הוי פסול מה"ת דהבעל מקפיד ואינו מוכן לגרש, או דהוי רק חשש לעז שישען שלא רצה לגרש, הרמב"ן נוטה לומר שהוי פסול מדרבנן הרשב"א והריטב"א כתבו שהוי פסול מה"ת ולפ"ז הגמ' הוי מצי למימר שאיכא בינייהו האם הגט פסול מה"ת [ואם נישאת הולד ממזר] או פסול מדרבנן.

הרי"ף והרמב"ם [והריטב"א בשם ר"ה גאון] פסקו כמו ר' חנינא שאשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד בעלה, אבל הרשב"א והרי"ן חששו לדברי רב, והשו"ע [קמא-א] הביא שתי דעות.

השו"ע [סו"ס לו] כתב שגם לענין קדושין אין האשה עושה שליח לקבל קדושיה מיד בעלה. וכתב האבנ"מ [לו-ה] שזה תלוי בשני הטעמים, למ"ד משום בזיון גם בקדושין איכא בזיון אבל למ"ד משום חצרה הבא לאחר מכן, דוקא בגט אם הבעל זרק גט לחצר שאינה שלה, ואח"כ האשה קנתה החצר אינה מגורשת משום שחסר נתינה לידה והוי כטלי גיטך אבל בקדושי כסף שמהני טלי קידושין [עיין סב: אות י'] מהני גם חצרה הבאה לאחר מכן.

ב. המ"מ [גירו' ו-יג] מבאר כל זמן שא"א לחזור למשלח לא נגמרה שליחות ההולכה, ואינו יכול לקבל על עצמו שליחות קבלה. וכתב האבנ"מ [קמא-א] שלפי המ"מ הוי חסרון בשליחות קבלה, משא"כ לפי רש"י ותוס' החסרון בשליחות הולכה. ונ"מ אם אח"כ הגט בא ליד האשה, לפי רש"י אינה מגורשת כיון שליכא שליחות להולכה, אבל לפי המ"מ תהיה מגורשת כיון שאין חסרון בשליחות להולכה, וכ"כ הרמב"ם שם, וזה היה ההכרח של המ"מ לפרש שהחסרון בשליח לקבלה, ומש"ה אם האשה בעצמה מקבלת ליכא חסרון.

השעה"מ [גירו' ו-ט] מקשה שהמ"מ בעצמו [ז-כג] מביא את פירוש רש"י [לעיל כד.] שהחסרון משום שהאשה בעצמה שהיא שליח הולכה נעשית בעל המעשה. [ולפ"ז החסרון בשליח הולכה]. ומתריץ השעה"מ דשם מיירי כשהאשה עצמה נעשית שליח להולכה, ולכן הפסול משום שהיא עצמה הבע"ה, אבל כאן מיירי באדם זר שנעשה שליח הולכה ושליח קבלה, ובוזה החסרון שלא נגמרה שליחות ההולכה, ומש"ה אינו נעשה שליח קבלה.

ג. הריטב"א [לעיל כד.] מבאר כשאותו אדם הוא שליח גם להולכה וגם לקבלה, ליכא נתינה ומש"ה פסול בשליחות לקבלת גט כיון שהוי כטלי גיטך, ולפ"ז בשליחות במתנה יהיה כשר, וכ"כ המחנ"א [שלוחין סימן ד] בשם הרא"ה שהחסרון דוקא בגט משום שהוי כטלי גיטך. ולפי הטעם של רש"י ותוס' והמ"מ גם בשליחות מתנה יהיה חסרון [וכ"כ קה"י סימן טו ד"ה אולם].

הש"ך [סימן קפה-א] כתב שגם במכר ומתנה איכא חסרון של לא חזרה שליחות, ולכן אם שליח הולכה נעשה שליח קבלה הוי ספק קנין. הנה"מ חולק וס"ל שהחסרון הוא משום שאין נתינה [ולכן פסול משום טלי גיטך], וזה חסרון בגט אבל במתנה שמכר שא"צ נתינה ליכא חסרון. ולפ"ז כתב הנה"מ [וכ"כ בתו"ג לעיל ט:] שגם בשטר שיחרור אין חסרון של לא חזרה שליחות, כיון שבשטר שחרור

טז] הא לא חזרה שליחות אצל הבעל - נחלקו הראשונים בביאור החסרון דלא חזרה שליחות אצל הבעל.

א. רש"י מבאר אם שליח מקבל על עצמו שליחות אחרת לפני שיש לו זמן לחזור לספר למשלח שעשה שליחותו, אז נפסלה השליחות ראשונה. וכן פירשו תוס' [לעיל כד.]. ולפ"ז החסרון הוא בשליחות הראשונה. [עיין בשער"י [שער ז סו"פ ז] שמבאר הגדר דבעינן שהשליח יעמוד במקום המשלח גם אחרי שעשה השליחות עד שיתהוו התכלית היוצא מפעולתו].

והנה לעיל [כד.] לגבי הא דאיתא בגמ' שאשה שמביאה גיטה בתור שליח הבעל, אינה יכולה לקבל גיטה בעצמה כיון שלא חזרה שליחות אצל הבעל, מפרש רש"י דהחסרון הוא משום שאם האשה עצמה נשלחה אל עצמה, אי"כ כיון שהיא עצמה בעל המעשה [האשה המתגרשת] בטל השליחות קודם שתחזור לומר למשלח עשיתי שליחותך.

וקשה דזה שייך בגמ' שם שמיירי שהאשה המתגרשת בעצמה היתה שליח הולכה, אבל אצלנו שמיירי באדם אחר שנעשה שליח הולכה, לא שייך לומר משום שהוא עצמו בעל המעשה. ולכן התוס' למעלה חולקים על רש"י. עוד קשה למה רש"י שם אינו מפרש כמו שפירש כאן.

מתרצים האבנ"מ [סימן קמא-א] ושעה"מ [גירו' ו-ט] והחת"ס [לעיל כד.] שהיה קשה לרש"י קושית הרשב"א [הנ"ל אות יד], שאצלנו ר' חייא בר אבא ור"צ מספקא להו אם יש חסרון של לא חזרה שליחות אצל הבעל, והגמ' למעלה [כד.] פשיטא לה שיש חסרון. ולכן פירש"י שלמעלה כיון שמיירי

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

כותבין ונותנין אפי' מאה פעמים. כתבו התוס' דאם מסופקין בגט אם נעשה כתיקון, אם לאו, דאין לעשות גט אחר, שהרי עשו שליחותן אם הוא כשר, וטוב ללמד את הבעל שיצווה לעשות כמו שירצו [המסדרים] עד שיצאו מן הספק. יש לדקדק דאם מסופקין אם הוא כשר, א"כ ממילא לא עשו שליחותן, שהרי אי אפשר למסרו כן להאשה. וראיתי בתוס' הרא"ש שכתב בזה"ל, ומסופקין אם הוא גט כשר אם לאו מכמה חומרות שנהגו להחמיר בגיטין, ואין להם שורש ועיקר מן התלמוד, הרי עשו העדים שליחותן, לפיכך טוב ללמד את הבעל שיצווה לכתוב עד שיודמן להם גט כשר לפי דעתם. וכן המנהג כמש"כ בשו"ע (סי' קנד סדר הגט סט"ו) ואני נותן לך רשות לכתוב הגט ואפי' מאה גיטין עד שיהא אחר כשר לפי דעת הרב המסדר. וכעיר קאשוי בהב"ד לפני מר"ר מהר"ש ענגיל [שהיה המנהג לסדר הגט בפני הב"ד] היה הבעל אומר להסופר עד שיהיה כשר לפי דעת ב"ד

12. ספר דבר יעקב

כגון א"ל רבינא לרב אשי ויוליד לה מהו תיקון – רש"י מפרש אם תמצוי לומר בהך דאמר כתבו ותנו גמרו שליחותן, אכתי איכא ספק כשהוסיף ויוליד לה.

הרא"ש והטור [סימן קכב] פוסקים שגם הבעיה הראשונה נשארה ספק. הב"י [סימן קכב ד"ה אמר] מקשה למה אין הטור פוסק כמו האם תמצוי לומר, הרי הגאונים כתבו כלל שהלכה כאם תמצוי לומר. [ותרץ דה"מ היכא שהאם תמצוי לומר מוזכר בגמ'. והקרוב נתנאל [אות ז] מביא הב"ש [סימן קכב-ז] שכתב שבל"ה אין הרא"ש סובר כמו הגאונים לפסוק כמו האם תמצוי לומר.

הרמב"ם [גירו' ב-ט] הזכיר רק הבעיה של ויוליד לה, ומקשה הכס"מ למה הרמב"ם לא הזכיר בעיה ראשונה.

הלח"מ מתרץ [וכע"ז מתרץ הט"ז סימן קכב-ז] שהרמב"ם סובר ההפך מרש"י שבעיה שניה הו'

אם תמצוי לומר שבבעיה ראשונה לא עשו עדים שליחותן, אלא לטירתא דידהו חי"ש, ולכן ליכא ספק בבעיה ראשונה. ומוסיף הלח"מ שהרמב"ם לשיטתו שפוסק כמו האם תמצוי לומר [וכ"כ הלח"מ שאלה ב-ט], ואע"ג דאין לומר כלל זה כשאין האם תמצוי לומר מוזכר בגמ', ה"מ היכא שהשאלות נשאלו ע"י אותו אמורא, אבל הכא ששאלה שניה נשאלה ע"י אמורא אחר, משמע שבבעיה הקודמת פשיטא ליה.